

DISCURSUL DOMNULUI JEAN-PAUL COSTA,
VICEPREȘEDINTELE CURȚII EUROPENE A
DREPTURILOR OMULUI, ROSTIT CU OCAZIA
DECERNĂRII
TITLULUI DE *DOCTOR HONORIS CAUSA*
AL UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI
- 23 APRILIE 2003 -

Domnule Rector,
Domnule Decan,
Doamnelor și domnilor,

Acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa* este o mare onoare. Mai ales atunci când Universitatea care îl conferă este atât de eminentă precum cea din București. Permiteți-mi, mai întâi, să vă mulțumesc foarte mult și să adresez mulțumirile mele, în mod deosebit, celor care s-au gândit, primii, că aș putea fi demn să beneficiaz de această înaltă distincție.

Dincolo de exprimarea sinceră a recunoștinței mele, aș dori să vă explic motivele pentru care acest doctorat îmi face o deosebită plăcere. Ele sunt de trei categorii, ceea ce îmi va permite să dau glas recunoștinței de tot atâtea ori.

Mai întâi, în persoana mea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, al cărei judecător și vicepreședinte sunt, este ea însăși onorată prin gestul dumneavoastră. Doresc să văd în această decernare semnificația că respectarea drepturilor și libertăților stau în atenția poporului român, a juriștilor în primul rând. Dacă un jurist crede în democrație și în statul de drept, el își recunoaște, printre alte sarcini și responsabilități, pe aceea de a contribui la apărarea acestor drepturi și libertăți, în special împotriva acțiunilor și omisiunilor autorităților care le-ar aduce o atingere disproporționată.

Din 1994, dată la care România a recunoscut jurisdicția obligatorie a Curții noastre, țara dumneavoastră, care cunoaște și apreciază prețul libertății și al democrației, admite, în același timp, că îi revine, în virtutea principiului de drept internațional al subsidiarității, să vegheze ea însăși, mai ales prin jurisdicțiile sale, la prevenirea și repararea actelor de încălcare a drepturilor garantate prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului și prin protocoalele sale; dar și că, împotriva acestor acte de încălcare, Curtea de la Strasbourg reprezintă un ultim bastion. Bine înțeles, precum toate statele care au cunoscut sau cunosc tranziția, ați întreprins, în cursul celor mai bine de doisprezece ani, vaste reforme legislative, regulamentare, judiciare. Consiliul Europei vă îndeamnă să le faceți, vă și ajută prin programele sale de formare și de cooperare. Curtea noastră, prin jurisprudența

sa, vă încurajează să faceți reforma, și chiar vă constrânge, deoarece, conform articolului 46 din Convenție, statele părți trebuie să se conformeze hotărârilor Curții, cel puțin în litigiile în care ele sunt părți, Comitetul Miniștrilor veghind, la rândul său, la executarea acestor hotărâri.

Nu sunt optimist în mod exagerat când afirm că, încetul cu încetul, această muncă de reformă, de "alinieră" - la nivelul "standardelor" pe care jurisprudența noastră se străduiește să le stabilească dă roade. Constatările de încălcări sunt din ce în ce mai rare, în timp ce guvernul dumneavoastră se străduiește să le recunoască pe cele manifeste și să le ofere reparații, stabilind cu persoana lezată o înțelegere amiabilă, căreia Curtea Europeană îi dă girul său. Nu este vorba, în această chestiune, atât de a face proba unei severități excesive, cât de regretul că acest demers reformator și liberal este, poate, prea lent, chiar dacă știm că nicăieri, niciodată, situația drepturilor și libertăților nu este perfectă: lupta pentru consacrarea lor trebuie reluată mereu. Sunt încă multe de făcut, pentru ca țara dumneavoastră să nu mai fie prea mult "condamnată" de către Curtea noastră. Dar, curaj și răbdare.

Deoarece în această sală sunt prezenți numeroși juriști, iar doctoratul pe care mi-l atribuiți îmi permite să mă recunosc ca fiind unul din rândurile dumneavoastră, aș dori să subliniez că juriștii - practicieni și universitari - au un rol capital în a sădi ceea ce eu aș numi o cultură a libertății, a egalității, a dezvoltării personalității. Aceasta este lecția pe care am învățat-o de la profesorii mei cu mult timp în urmă, și pe care am încercat întotdeauna să o transmit celor mai tineri, aplicând-o cât mai bine posibil în propria mea activitate. România, care are de decenii, dacă nu chiar de secole, o mare și nobilă tradiție juridică, bineînțeles sufocată în timpul celui de-al doilea război mondial și în timpul regimului care a urmat, va ști, a știut deja, o dată cu întoarcerea sa la democrație, să se adape la izvoarele acestei tradiții pentru a răspândi în rândul tinerilor, studenți, viitori judecători sau avocați, viitori profesori, cercetători, funcționari, cultura, cultul, libertății și al respectării drepturilor. Veți înțelege că, acordându-mi titlul de doctor, onorați și jurisdicția europeană căreia avem onoarea să-i aparținem, prietenul meu judecătorul Corneliu Bîrsan și cu mine, aducând totodată un omagiu activității acestei Curți în favoarea tuturor celor ce aparțin jurisdicției României, precum și celorlalte 43 state din "Marea Europă". În numele Curții, vă mulțumesc.

Mai este și un al doilea motiv, care mă emoționează. Pentru că sunt francez și pentru că, de mult timp, țara dumneavoastră și Franța au stabilit legături profunde, legături comerciale, economice, politice și culturale. Nu este deloc nevoie să vă amintesc ce datorează Franța atâtor români iluștri, poeți, scriitori, muzicieni, artiști, de la Anne de Noailles până la Eugen Ionesco, fără să-i uităm pe Cioran, Eliade, Enescu, sau pe un sculptor ale cărui opere m-au uimit și surprins întotdeauna - Brâncuși. Limba ne aproprie și ea, nu numai pentru că țările noastre au ca limbă oficială idiomuri mult îndatorate limbii latine, ci și pentru că milităm, dumneavoastră și noi, pentru diversitatea lingvistică și culturală, diversitate care îmi pare un factor indispensabil de îmbogățire a relațiilor internaționale, în același timp o pavăză vitală împotriva riscurilor unei dominații

sterilizante și insidioase. Apartenența noastră comună la Organizația de Francofonie este unul dintre mijloacele acestei acțiuni comune. Și am aflat cu satisfacție, cu ocazia recenteii întâlniri de la București, a miniștrilor Culturii din Franța și România, că cea de-a XI-a Conferință la nivel înalt a *Francofoniei* va avea loc în capitala dumneavoastră, dar și că, în lunile și anii care vor urma, pe plan bilateral, țările noastre vor da un nou avânt relațiilor culturale puternice și de lungă durată, atestate de locul limbii franceze în învățământul dumneavoastră, un loc privilegiat.

Crearea Colegiului Juridic franco-român este o ilustrare deosebit de clară a legăturilor dintre sistemele noastre de învățământ superior. Înființarea sa datorează mult celor trei universitari care se regăsesc printre prietenii mei, primii doi de mai multă vreme decât cel de-al treilea, este vorba - și le aduc un viu omagiu - de profesorul Gérard Conac, președintele Yves Jégouzo și, bineînțeles, de decanul Corneliu Bîrsan care, înainte de a deveni colegul meu la Strasbourg, a predat dreptul civil pentru mulți tineri juriști români, dintre care mulți ocupă în prezent funcții înalte la Universitate, în magistratură, Barou sau în alte locuri. Acest colegiu este o reușită și un simbol; și mă bucur că voi putea ține, puțin mai târziu, o conferință despre unul dintre aspectele jurisprudenței Curții noastre, în fața unui Colegiu care, în persoana mea, îl va asculta pe foarte proaspătul doctor al Universității din București, și pe fostul profesor al Universității Paris I (Panthéon - Sorbonne). Vedeți că, datorită dumneavoastră, voi uni, simbolic, cele două așezăminte care au conceput și au construit această instituție! Nu numai un membru al Curții Europene a Drepturilor Omului este răsplătit aici, ci și cetățeanul unei țări care nutrește o adevărată prietenie pentru țara dumneavoastră și care, de altfel, pot afirma aici, nu a încetat de la bun început să susțină candidatura României la Uniunea Europeană, care, cred eu, dorește să întărească legăturile cu dumneavoastră, după cum l-a asigurat Președintele Chirac, cu puțin timp în urmă, la Atena, pe Președintele Iliescu.

În calitate de judecător francez la Strasbourg, în calitate de francez, vă mulțumesc.

Permiteți-mi să vă indic un al treilea și ultim motiv de încântare. Nu este, sper, un motiv egoist, cât unul personal. Iată-mă deci *Doctor Honoris Causa*. Or, simplu spus, aș fi putut să fiu doctor în drept, dar nu am ajuns niciodată. Vă voi explica cum și de ce.

Aș fi putut să fiu doctor în drept (dacă nu împing falsa modestie până într-acolo încât să susțin că nu aș fi fost capabil), datorită unor persoane, două la număr, iar acum urmează să vă fac confidențe. Primul este tatăl meu. Nu aveam, *horribile dictu!*, nici o vocație pentru drept și mă gândeam să fac doar studii de științe politice. Cum el credea, pe drept cuvânt sau nu, că "aceasta nu este o treabă serioasă", cum avea o oarecare autoritate și, în plus, eu eram minor, el a vrut să-mi impună să mă înscriu la drept, la această Facultate din Panthéon pe care o cunoașteți. Dar, oricât de docil aș fi fost, eram totuși și puțin rebel. Deci, am negociat și am stabilit un acord amiabil: ne-am înțeles că puteam să urmez cele două cursuri, și aceasta a mers bine... Dar tatăl meu m-a ajutat, deoarece, datorită lui, am descoperit dreptul; l-am iubit (și îl voi iubi mereu!), ba chiar am ajuns să vreau să întreprind o teză. Iar aici m-a ajutat o altă persoană, regretatul și

eminentul profesor Jean Rivero, care a binevoit să-mi accepte subiectul și a început să-mi coordoneze cercetările. Totuși, o a treia persoană - căreia nu-i port ranchiună, bineînțeles - a intervenit atunci pentru a-mi frâna elanul. Tocmai fusesem primit în Consiliul de Stat când i-am cerut, naiv, președintelui de secție (cea de Contencios) autorizația "de a-mi face teza". Răspunsul său, întrucâtva cu iz corporatist, mă tem, a fost următorul: "Prietene, dacă teza ta va fi bună, și cu siguranță așa va fi, ea nu va spori cu mult statutul tău; dar dacă, din nenorocire, ea nu ar fi foarte bună, ce efect pentru imaginea instituției noastre!". Aceste două fraze m-au înghețat și m-au făcut să înțeleg că ar trebui să renunț la a încununa cu laurii doctorali vocația mea tardivă de jurist...

Nu îndrăznesc să vă spun în ce perioadă s-au întâmplat toate acestea; dar pot să vă spun astăzi că, în fond, am încercat toată viața o mică frustrare, "un doctorat ratat", așa putea zice (gândindu-mă la Freud și la actele ratate). O lungă carieră de jurist, punctată de multe hotărâri, de concluzii, note, cursuri, conferințe, de participări în comisii (de teze), toate acestea nu m-au vindecat complet vreodată. Mă întrebam chiar dacă, atunci când va veni ziua pensionării, nu voi ajunge să mă înscriu iarăși la doctorat, cu condiția ca un coordonator de teză să mă accepte... Dar, iată că Universitatea din București vine să mă scutească de acest travaliu și să-mi vindece, în fine, mica mea rană. Fie și Honoris Causa, sunt acum doctor, iar pentru aceasta nu mai trebuie să mă lansez în cercetări, să acumulez cunoștințe, să mă sacrific muncii scrisului... Este un adevărat noroc: mulțumită dumneavoastră, am acum gloria, fără efort! Îmi faceți deci un frumos cadou, personal de această dată.

În numele meu personal, domnule Rector, domnule Decan, vă mulțumesc, foarte sincer.

Și vouă tuturor, vă mulțumesc pentru atenție!